

Rapport 2009:61

Arkeologisk förundersökning i form av schaktningsövervakning

Tillbyggnad av hus i kvarteret von Platen

RAÄ 14
kv von Platen 1/Ågatan 29
Söderköpings stad och kommun
Östergötlands län

Mats Magnusson

Tillbyggnad av hus i kvarteret von Platen

Innehåll

Sammanfattning	2
Inledning	4
Områdesbeskrivning.	4
Syfte	4
Metod och dokumentation	6
Resultat och tolkning	6
Referenser	6
Tekniska uppgifter.	7

Ö S T E R G Ö T L A N D S L Ä N S M U S E U M
A V D E L N I N G E N F Ö R A R K E O L O G I

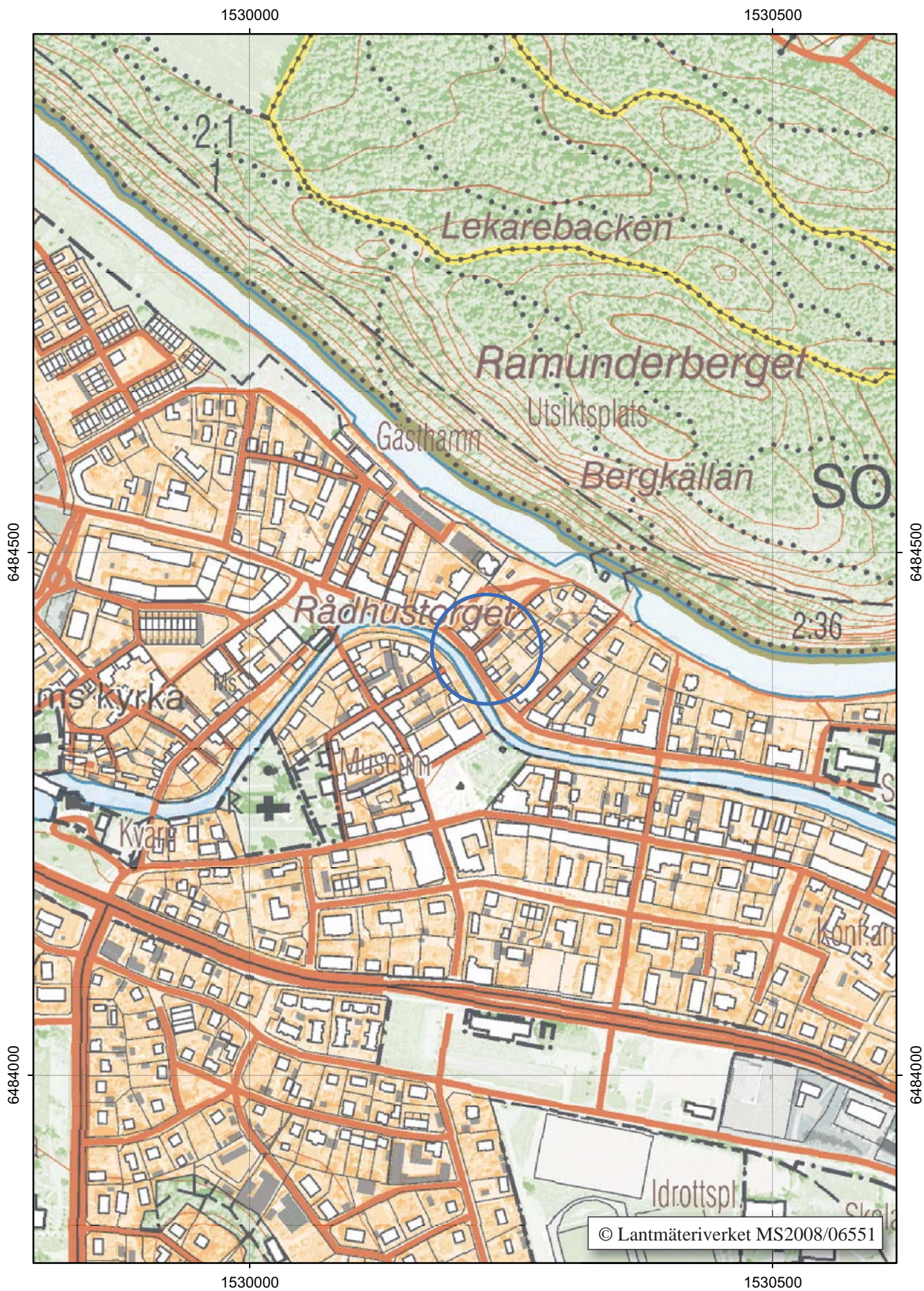
Box 232 • 581 02 Linköping • Tel 013 - 23 03 00 • Fax 013 - 12 90 70
info@ostergotlandslansmuseum.se • www.ostergotlandslansmuseum.se

Sammanfattning

Östergötlands länsmuseum utförde den 22 juni 2009 en schaktningsövervakning i samband med grundgrävning för en tillbyggnad inom fastigheten von Platen 1, Ågatan 29 i Söderköpings stad och kommun, Östergötland. Arbetet utfördes på uppdrag av Per Löfbom, Söderköping. I det 0,7 m djupa schaktet framkom recenta rester efter en liten syllstensrad som överlagrade ett mäktigt brandlager vilket inte innehöll några fynd.

Mats Magnusson
antikvarie

Figur 2. Utdrag ur digitala Fastighetskartan med undersökningsområdet markerat. Skala 1:10 000.

Inledning

Den 22 juni 2009 utförde Östergötlands länsmuseum en arkeologisk förundersökning i form av en schaktningsövervakning. Detta skedde i samband med schaktning för en tillbyggnad på adressen Ågatan 29, kv von Platen 1 i Söderköpings stad och kommun, Östergötlands län. Huvudbyggnaden skulle genom denna tillbyggnad kopplas samman med ett befintligt gårdshus. Undersökningsytan omfattade ca 40 m².

Uppdragsgivare var fastighetsägaren Per Löfbom, Söderköping, som även svarade för de arkeologiska kostnaderna. Ansvarig för den antikvariska kontrollen och utformningen av rapporten var undertecknad.

Områdesbeskrivning

Söderköping är belagt i det skriftliga källmaterialet från mitten av 1200-talet. Redan under 1000-1100-talen var dock bebyggelse etablerad på platsen och orten fungerade sannolikt som en centralort för det omgivande landskapet. Staden växte fram där Storån och Lillån möts och från dessa vattendrag var det möjligt att nå Östersjön och Östergötlands inland. Sannolikt bidrog uppgrunden av hamnområdet under senare delen av medeltiden till att staden under 1600-talet förlorade sin särställning till förmån för Norrköping och Valdemarsvik (Broberg & Hasselmo 1978).

Det arkeologiska källmaterialet har påvisat att en tät och regelbunden stadsbebyggelse var under uppbyggnad från tidigt 1200-tal. Vid 1200-talets slut var de flesta av stadens medeltida institutioner fullt utvecklade. Gatunätet inom Söderköpings centrala delar har visat sig i stort vara det samma som under medeltiden med vissa förskjutningar och den skillnaden att en hel del mindre gränder försvunnit under årens lopp.

Rådhusorget med dess hamn var Söderköpings hjärta och omgavs av Bergskvarteren i norr, Vintervadskvarteren i väst-sydväst samt Hagakvarteren i öst-sydöst. Ågatan, med den kulvertrade Lillån, bildar gräns mellan Bergskvarteren och Vintervadskvarteren. Söderköpings äldsta stadslämningar bör kunna återfinnas i området närmast Rådhusorget och de därifrån utgående vägarna/vattenlederna. Till detta område hör det nu aktuella undersökningsområdet.

Flera arkeologiska undersökningar har tidigare utförts i kv von Platen och i dess omedelbara närhet. På granntomten kv von Platen 2 framkom vid en undersökning 1976 ett tidigmedeltida hamnläge och stenpir, daterat genom fynd av äldre vendiskt svartgods till 1000-1100-tal. Dessutom påträffades lämningar efter byggnader och kavelbroar från högmedeltiden (Tesch 1985).

Vid schaktandet för en telestation i kv von Platen 2-3, år 1977, påträffades kulturlager på ca 0,5 m djup som fortsatte ner till ca 3,0 m djup. Kulturlagren innehöll bl a lämningar efter kvartersbebyggelse från perioden 1200-1400-tal. Tolkningen av resultaten var att området tycks ha varit tätare bebyggt under 1200-talet för att under 1300- och 1400-talen ha haft en mer reglerad tomtindelning. Fynden tyder på att det under 1300-talet förekommit behantverk/benindustri samt ett färgeri för textilier inom området (Jacobsson 2007).

I kv von Platen 3 fann man vid en undersökning 1991 byggnadslämningar (eventuellt kavelbro) från 13- 1400-talet som låg ut mot Kanalgatan (Tagesson 1991). Vid en 380 m lång schaktning för nya VA-ledningar längs Ågatan under 1991-1992 passerades kv von Platen. Stora delar av området i Ågatan utanför kv von Platen visade sig vara stört av recenta aktiviteter men bebyggelserester kunde skönjas längs profilen mot von Platen 3 (Lindgren-Hertz 1996).

När VA-ledningarna i Kanalgatan skulle bytas ut 1998 kunde kulturlager följas hela vägen från Ågatan upp till Göta kanal. Lagren var som mäktigast i söder där de mätte ca 2,3 m och tunnade sedan långsamt ut mot norr till en tjocklek av ca 1,2 m. De lämningar som påträffades längs Kanalgatan bestod till största delen av äldre gatubeläggningar från 1200-talet och framåt (Carlsson 2009). Undersökningen visade att Kanalgatan i princip haft samma sträckning i alla tider vilket även innebär att kvarteren som ligger i anslutning troligen också har en indelning som härstammar från tidig medeltid. Huvudbyggnaden, på den nu aktuella fastigheten, har en källare av sten med tunnvalv av tegel (SR 94) som är av medeltida karaktär (Broberg & Hasselmo 1978).

Syfte

Syftet med schaktningsövervakningen var att se till att fast fornlämning kom till skada i så liten utsträckning som möjligt. Fast fornlämning som påträffades skulle undersökas och dokumenteras avseende karaktär och omfattning. Påträffade lämningar skulle om möjligt även dateras.

Till undersökningen knöts följande frågeställningar:

- Kan den eventuellt medeltida källaren (SR 94) genom stratigrafi och/eller fynd närmare dateras?
- Kan eventuella byggnadslämningar kopplas till källaren och därigenom ge ett bättre perspektiv över hur tomterna sett ut i området längs Storån med dess tvärgränder?

Figur 3. Utdrag ur Adresskartan över Söderköping, med undersökningsområdet markerat i rött. Skala 1:750.

- Kan eventuella fynd kopplas till hamnverksamhet eller någon speciell form av hantverk och/eller handel?

Resultatet ska kunna ligga till grund för länsstyrelsens fortsatta bedömningar i ärendet.

Metod och dokumentation

Schaktningen utfördes med grävmaskin och framrensning av kulturlager gjordes med hacka och skrapa. Dokumentation skedde i form av digitalfotografering. Dokumentationsmaterialet förvaras på Östergötlands länsmuseum.

Resultat och tolkning

Den sydvästra delen av exploateringsområdet bestod endast av fyllnadsmassor ner till det planerade djupet på 0,7 m. Endast ett mindre område av den äldre källaren blottades och inga slutsatser vad gäller datering eller tomtindelning kunde därför dras.

I den nordöstra delen av schaktet framkom en syllstensrad direkt under markytan. Syllstensraden låg placerad ovanpå ett mäktigt brandlager bestående av rödbränd sand med inslag av kol och sot. I botten av

Figur 4. Brandlagret i undersökningsytans nordöstra del. Foto Mats Magnusson, ÖLM.

det 0,7 m djupa schaktet framkom ett par större stenar men då det önskade djupet var uppnått så kvarligger stenarna. Brandlagret började ca 0,37 m under marknivå och fortsatte djupare än schaktdjupet och innehöll inga fynd.

Syllstensraden tolkades som en recent lämning efter någon form av mindre förråd/uthus.

Referenser

Broberg B & Hasselmo M. 1978. Söderköping. Medeltidsstaden 5. Rapport. Riksantikvarieämbetet.

Carlsson C. 2009. Bebyggelse och medeltida gatunivåer under Kanalgatan i Söderköping. Söderköpings stad och kommun, Östergötlands län. Rapport i manus ÖLM.

Jacobsson B. 2007. kv von Platen 2-3. Söderköping, Östergötland. Rapportsammanställning, Riksantikvarieämbetet UV Mitt.

Lindgren-Hertz L. 1996. Ågatan, mellan Nybrogatan och Rådhusorget. Söderköpings stad och kommun, Östergötland. Rapport UV Linköping 1996:51. Linköping.

Tagesson G. 1991. kv von Platen 3. Söderköping, Östergötland. Rapport ÖLM. Linköping.

Tesch S. 1985. Vid Storåns kant. Söderköpings stad och kommun, Östergötland. Rapport UV Linköping 1985:18. Linköping.

Tekniska uppgifter

Fastighet / Gata	Von Platen 1, Ågatan 29
Stad och kommun	Söderköping
Län och landskap	Östergötland
Fornlämningsnummer	RAÄ 14
Ekonomiska kartans blad	086 65 (8G 6f Drothem)
Koordinater	X 6484410, Y 1529820
Koordinatsystem	RT90 2,5 gon V
Typ av undersökning	Arkeologisk förundersökning, Schaktnings- övervakning
Länsstyrelsens dnr	431-1555-09
Länsstyrelsens handläggare	Bertha Amaya
Länsstyrelsens beslut	2009-04-06
ÖLM dnr	159/09
ÖLM projektnr	530938
Uppdragsgivare	Per Löfbom, Ågatan 29
Kostnadsansvarig	Per Löfbom, Ågatan 29
Projektledare	Mats Magnusson
Fältarbetstid	2009-06-22
Totalt undersöktes	Ca 6 m ²
Grafik	Mats Magnusson
Fynd	Nej
Foto	Digitalt
Analyser	Nej
Grafik	Mats Magnusson
Renritning	-
Grafisk form	Johan Levin
Dokumentationsmaterialet förvaras på Östergötlands länsmuseum.	
Ur allmänt kartmaterial	© Lantmäteriverket MS2008/06551
ISSN 1403-9273	Rapport 2009:61 © Östergötlands länsmuseum

Östergötlands länsmuseum utförde den 22 juni 2009 en schaktningsövervakning i samband med grundgrävning för tillbyggnad inom fastigheten von Platen 1, Ågatan 29 i Söderköpings stad och kommun, Östergötland. I det 0,7 m djupa schaktet framkom recenta rester efter en liten syllstensrad som överlagrade ett mäktigt brandlager, vilket inte innehöll några fynd.